

СТ А Н О В И Щ Е

за дисертационния труд на **ДРАГОМИР ПЕНЕВ ГЪРБОВ**,
докторант към Департамент „Археология“ на Нов Български Университет,
на тема **„Римски и ранновизантийски селищни модели в долината на Средна
Струма (II в. пр.Хр. – VII в. сл.Хр.)“** с научен ръководител гл.ас. д-р Боян Думанов
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

от проф. дин **ДИЛЯНА ВАСИЛЕВА БОТЕВА**,
Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

Представеният за защита дисертационен труд е оформен в три свезки – текст (с. i-iii и 1-171), *каталог* (с. ii-vi и 1-183) и *картен албум* (с. i-iii и 1-46), – които носят различни години на титулните страници: текстът е датиран 2015 г., докато върху другите две части е изписана годината 2014.

Общият обем на дисертацията на Драгомир Гърбов възлиза на 411 страници, като аналитико-синтезната част (включително с представяне методите на работа) обхваща 134 страници, каталогът със 112 обекта е разположен на 130 страници, а приложените карти са общо 60 (8 в каталожната част и 52 в частта „Картен албум“). Сериозен е и обемът на списъка с цитираната литература. Изрично искам да спомена наличието на 21 диаграми и схеми (19 в каталожната част и 2 в частта „Картен албум“), както и пет хронологични таблици. Преобладаващият брой карти, диаграми и таблици са изцяло авторско дело на дисертанта, което дава допълнителна тежест на постигнатото от него в рамките на докторантурата и пълноценно доизгражда очертаната приносна картина на селищните модели в долината на Средна Струма в периода II в. пр.Хр. – VII в. сл.Хр. Тук въпреки е необходимо едно важно уточнение, което според мен би трябвало да намери място и в самото заглавие на дисертационния труд, а не само във въведението (с. 2-3), а именно: работата обхваща долината не на цяла Средна Струма, а само нейните северни части между градовете Сандански и Кресна, включително Кресненското дефиле.

Текстът е оформен в четири глави, предхождани от „Предговор“ и „Въведение“, и очаквано следвани от „Заключение“. Намирам избора на тази структура за напълно отговарящ на спецификата на работата, а формулировката

на съответните заглавия свидетелства за задълбочено познаване както на конкретния емпиричен материал, така и на общата теория на научното дирене. Цялостното впечатление от работата е повече от положително, а полученото от докторанта международно признание за научните му постижения (с. 94, бел. 19; с. 141) показва, че това ми мнение се споделя в гилдията като цяло. Посочените на с. 136-137 единнадесет приноса на дисертационния труд коректно отразяват постигнатото от колегата Гърбов и са безспорно основание да му бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Наред със сериозните постижения обаче, в представения за защита текст се откриват отделни неточности и грешки. Намирам за необходимо те да бъдат посочени, особено с оглед на евентуалното публикуване на дисертационния труд, което горещо препоръчвам. Сериозно възражение буди например опитът на дисертанта да „уточни“ (по неговите думи) годината на създаване на римската провинция Македония, като настоява на 146 г., вместо приетата от цитирания в дисертацията Г. Митрев 148 г. пр.Хр. (с. 4; вж. също с. 5, 40, 127). В този случай става дума за един принципен и много важен въпрос, който е обект на няколкодесетилетна дискусия в световната специализирана литература. Нека уточня, че от края на ХХ в. изследователите аргументират еднозначно създаването на тази провинция още през 148 г. и това се вижда ясно във всички по-нови публикации по темата (Kallet-Marx 1996, p. 17; Eckstein 2010 /Companion/, p. 248; Vanderspoel 2010 /Companion/, p. 252; Zahrtnt 2010, 24-25). За съжаление, по този въпрос най-новата цитирана от дисертанта литература е едва от 1982 г., наред с две още по-стари заглавия (с. 39, бел. 10; с. 40), което и обяснява неговото настояване за вече остро критикуваната 146 пр.Хр. като предполагаема година на превръщане на Македония в римска провинция.

Не мога да не отбележа и много странния начин, по който е представена историческата периодизация на с. 63-64, където „Ранноримската епоха“ е дефинирана като „II в. пр.Хр. - I в. сл.Хр.“, „Средноримската епоха“ – като „I – III в.“, „Късноримската епоха“ е поставена в „III – V в.“, а „Ранновизантийската“ – в „V – VII в.“. Очевидно е, че в този си вид тя е неточна и проблемна, защото от нея не става ясно към кой период всъщност трябва да бъдат отнесени вековете I, III и V. В същото време трябва да се уточни, че тя бележи отстъпление от периодизацията, която дисертантът е обосновал на с. 5-6 от своя текст. Макар по някои от детайлите в периодизацията на с. 5-6 да може да се спори, тя в общи линии е коректна и би

било добре именно нейните формулировки за отделните периоди да бъдат възпроизвеждани на съответните места в дисертационния труд.

Абсолютно неприемливо и принципно грешно е определянето на Спартак като „*легендарен цар на медите*“ (с. 33), не само защото нито един античен автор не го съобщава с царска титла, но и защото римската практика не допуска превръщането на пленен вражески цар в гладиатор; ако това все пак се беше случило, то щеше да намери широко отражение в римската литература. Най-смелата засега хипотетична идентификация на Спартак, предложена в науката, го определя като представител на династичен дом, но дори нейните привърженици не допускат той да е носил владетелска титла. Вторият подводен камък тук е свързан с причисляването на водача на робското въстание в Италия към медите. Началото на тази позиция е поставено от германския античник Конрад Цииглер, който през 1955 г. публикува своето предположение, че текст 8, 2 в Плутарховата биография на Крас е корумпиран, поради което заменя документираното определяне на Спартак като произхождащ „от номадски род“ със собствената си реконструкция „от рода на медите“. Огромният авторитет на Цииглер превръща хипотезата му на практика в аксиома в международен план, а в България доведе до издигането на паметника на Спартак в гр. Сандански. Тази хипотеза обаче има и своите много остри критики, не само в родната наука за Античността, но също и сред водещи изследователи в чужбина. Без колебание може да се каже, че историографската ситуация в началото на XXI в. вече категорично не подкрепя еднозначното определяне на Спартак като представител на племето меди.

Неточно според мен е и твърдението на дисертанта, че „*Cunctos populos (380 г.) предполага дългосрочни промени в моделите на управление на Източната империя*“ (с. 116), тъй като визираният документ, известен също и като едикт от Тесалоника, е издаден с цел налагане на Никейския символ на вярата във време, когато арианството се радва на огромен успех в Източната част на Римската империя. Последното личи много ясно от факта, че Константин Велики приема светото кръщение от ариански епископ, синът му Констанций II прогонва епископите проповядващи никейското християнство, а император Валент изповядва открито арианската вяра. Произхождащият от западните части на Империята Теодосий е ревностен последовател на никейското християнство и още в началото на своето управление, подкрепен и от император Грациан, се опитва да го наложи като универсално (понятието употребено в едикта е *catholicus*) и на Изток. Всъщност

„дългосрочни промени в моделите на управление на Източната империя“ (по определението на дисертанта) са предпоставени и заложени от едиктите на Теодосий I, издадени едва след Първия Константинополски събор, проведен между май и юли 381 г.

Няколко са случаите, които биха могли да бъдат определени като печатни несполуки, ако съответните грешки не се явяваха многократно в текста. Тук на първо място бих отбелязала гръцката географска област Беотия, която на няколко места се явява в странната и абсолютно неприемлива форма *Беоция* (с. 13; фиг. 289 и фиг. 290 на с. 175 от каталога). Погрешно е също така да се говори за „мерид“ (с. 39-40, 127), когато се визира някоя от четирите области, на които Рим разделя Македония след битката при Пидна, или пък „мерида“, когато се говори за тях в множествено число (с. 40). Всъщност става дума за гръцката дума $\mu\epsilon\rho\acute{\iota}\varsigma, \acute{\iota}\delta\omicron\varsigma$, която е от женски род и коректната ѝ употреба в български текст е „мерида“ за единствено число и „мериди“ за множествено число.

Текстът трябва задължително да бъде изчистен от редица печатни и други технически грешки, като например няколкократното изписване на латинската форма на името на проф. Г. Михайлов като *Mihaylov* вместо коректното *Mihailov* (вж. напр. с. 36, бел. 8), или пък погрешното *quatuoviri* (с. 51) вместо коректното *quattuorviri/quatuorviri*. Не съм убедена също така в езиковата коректност при превръщането на немското понятие „Normalpolis“ (с. 90) на български в „нормалполис“ (с. 90-93); тъй като в български условия колегата Гърбов пръв използва този *terminus technicus*, приносят би бил още по-отчетлив ако намери и езиково коректно българско съответствие на това понятие.

Прави също така впечатление разминаването между броя на обектите, включени в каталога (112) и числото на общия сбор на описаните отделни категории – дисертантът твърди, че документиранията селища са 74 (с. 56), некрополи – 16 (с. 57), свещени места – 7 (с. 59), 2 инфраструктурни обекта (с. 59) и 20 находища от неопределен тип (с. 60), или общо 119. Трябва задължително да се провери откъде идва разликата от седем обекта и съответните цифри да бъдат коригирани.

Съзнавам, че някои от посочените проблеми звучат драматично, но това е само на пръв поглед. Всъщност става дума за детайли и отделни технически неудачи, които не могат в никакъв случай да променят общото впечатление от дисертационния труд, който се отличава с приноси както в емпирично, така и

методико-теоретично отношение. Към безспорните постижения ще посоча и общо шестте публикации по темата на дисертационния труд (с. 138), от които трите археологически отчета са в съавторство. От трите, на които Драгомир Гърбов е самостоятелен автор, две са на английски език, което заслужава изрични адмирации. Списъкът се допълва с още две изследвания, които вече са под печат, а за други четири дисертантът декларира, че са в процес на подготовка. Очевидно е, че научната продукция на колегата Гърбов надхвърля представите за докторантски публикации и го представя като вече утвърден млад изследовател. Неговите сериозни постижения са моето основание да гласувам ЗА присъждането на Драгомир Пенев Гърбов на образователната и научна степен „доктор“.

София, 19.08.2015

Подпис:

проф.дин Диляна Ботева